

الشمس
الحرمان
الحرمان

سرشناسه:	حسینی کاویانی، سید محمود، ۱۳۳۷ -
عنوان و نام پدیدآور:	کاربرد و مقایسه واژه‌ها در زبان فارسی / سید محمود حسینی کاویانی.
مشخصات ظاهری:	۳۲۰ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۰۶۷-۸
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۵.
موضوع:	فارسی -- اصطلاح‌ها و تعبیرها -- واژه‌نامه‌ها
موضوع:	Persian language -- Idioms -- Dictionaries
موضوع:	فارسی -- اصطلاح‌ها و واژه‌ها
موضوع:	Persian language -- Glossaries, vocabularies, etc
رده بندی دیویی:	۴۷۳
رده بندی کنگره:	۱۳۹۵ کی ۵۳ / PIR۲۹۵۴
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
شماره کتابشناسی ملی:	۴۳۵۸۱۶۵

کاربرد و مقایسه واژه‌ها در زبان فارسی

سید محمود حسینی کاویانی

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

کاربرد و مقایسه واژه‌ها در زبان فارسی

نویسنده: سید محمود حسینی کاویانی

چاپ اول: ۱۳۹۵ ش / ۱۴۳۸ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۱۶۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

- ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸
تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵-۹ دورنگار: داخلی ۱۰۵-۳۷۸۳۹۳۰۹ +۹۸ ۲۵
- ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶
- ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۰۸. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۴۰۲

pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

https://telegram.me/pub_almostafa

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی‌اُبهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکری

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورده که پاسخ‌گویی به آن، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت افراد متخصص را ضروری می‌نماید. از این رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شوند.

جهانی شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

از طرفی بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی را در پی دارد.

در این بستر، حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند. «**جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية**» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

«**مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ**» با قدردانی و سپاس از فاضل ارجمند جناب آقای سید محمود حسینی کاویانی مؤلف کتاب کاربرد و مقایسه واژه‌ها در زبان فارسی و تمام عزیزانی که در تولید این اثر همیاری و همفکری داشته‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

فهرست

کاربرد واژه‌ها در زبان فارسی

۱۱	.....	مقدمه
۱۵	.....	«آ»
۲۹	.....	«ب»
۴۱	.....	«پ»
۵۷	.....	«ت»
۶۳	.....	«ث»
۶۵	.....	«ج»
۷۱	.....	«چ»
۷۷	.....	«ح»
۸۳	.....	«خ»
۹۱	.....	«د»
۱۱۱	.....	«ر»
۱۲۱	.....	«ز»
۱۲۷	.....	«س»
۱۴۳	.....	«ش»
۱۴۷	.....	«ص»
۱۵۱	.....	«ط»
۱۵۳	.....	«ع»

۱۵۵	.....	«غ»
۱۵۷	.....	«ف»
۱۶۱	.....	«ق»
۱۶۵	.....	«ک»
۱۷۱	.....	«گ»
۱۷۷	.....	«ل»
۱۷۹	.....	«م»
۱۸۹	.....	«ن»
۱۹۵	.....	«و»
۱۹۷	.....	«ه»
۲۰۱	.....	«ی»
۲۰۴	.....	کتابنامه

تفاوت واژه‌های هم‌معنی در زبان فارسی

۲۰۷	.....	«آ»
۲۱۷	.....	«ب»
۲۲۷	.....	«پ»
۲۳۳	.....	«ت»
۲۳۷	.....	«ج»
۲۴۱	.....	«چ»
۲۴۵	.....	«ح»
۲۴۷	.....	«خ»
۲۵۱	.....	«د»
۲۵۷	.....	«ذ»
۲۵۹	.....	«ر»
۲۶۳	.....	«ز»
۲۶۵	.....	«س»
۲۶۹	.....	«ش»
۲۷۳	.....	«ص»
۲۷۵	.....	«ط»

۹ فهرست

۲۷۷	.....«ع»
۲۸۱	.....«غ»
۲۸۳	.....«ف»
۲۸۷	.....«ق»
۲۸۹	.....«ک»
۲۹۵	.....«گ»
۲۹۹	.....«ل»
۳۰۱	.....«م»
۳۰۷	.....«ن»
۳۱۳	.....«و»
۳۱۵	.....«ه»
۳۱۹	.....«ی»

مقدمه

فارسی از جمله زبان‌هایی است که اصطلاحات فراوان در آن به کار رفته یعنی واژه‌هایی در آن یافت می‌شوند که هر کدام جداگانه معنای خاصی دارند اما وقتی با یک یا چند کلمه‌ی دیگر، کنار هم قرار گیرند، معنای دیگری از آنها استفاده می‌شود.^۱ مثلاً کلمه‌ی «دست» در لغت به معنای یکی از اعضای بدن است و «کشیدن» به معنای «دست را به طرف خود آوردن» است در حالی که به ندرت در این معنی استعمال می‌گردد. این ترکیب غالباً به معنای «ادامه ندادن» است مثلاً «سعید از تحصیل دست کشید».

از آنجا که وجود این اصطلاحات، مانع بزرگی است در راه کسانی که می‌خواهند فارسی را فراگیرند. برآن شدیم اصطلاحات به کار رفته در زبان فارسی را گردآوری و توضیح لازم را ارائه نماییم. در ضمن گاه الفاظی را که معنای کنایی و تشبیهی دارند نیز آورده‌ایم. در اینجا ذکر چند نکته لازم به نظر می‌رسد:

---

۱. معنای دیگر «اصطلاح» عبارت است از به کار بردن لفظی در معنایی غیر از معنای لغوی آن در یک علم.

۱. اصطلاحاتی در این فرهنگ، گردآوری شده‌اند که در فارسی امروز و در عبارات نثر، استعمال فراوان دارند. بنابراین از ذکر آن قسم که در گذشته رایج بوده یا اختصاص به شعر دارند، خودداری شده است. با این توضیح، روشن می‌شود آنچه در اینجا گرد آمده است، تنها اصطلاحات ضروری می‌باشد. در آینده در «سطح ۲» اصطلاحات با حجم بیشتر گردآوری خواهند شد.

۲. آن قسم از الفاظ مرکب را که اجزای آنها جداگانه معنای دیگر دارند، اصطلاح شمرده‌ایم.

۳. چه بسا یک تعبیر، دارای چند معنی باشد. در اینجا تنها معنی یا معنایی را می‌آوریم که معروف و مشهور باشند.

۴. برای یافتن یک اصطلاح، تنها اسم‌های به کار رفته در آنها را باید در نظر گرفت. پس از یافتن آن اسم، می‌توانید اصطلاح مورد نظر خود را در ذیل آن بیابید (اصطلاحات در ذیل هر اسم نیز به ترتیب حروف الفبا هستند). بعضی اصطلاح‌ها از حرف و مصدر تشکیل شده‌اند. در این موارد، آنها تحت عنوان حروف آورده شده‌اند.

۵. اصطلاحاتی که چند اسم در آنها به کار رفته، در ذیل اولین اسم توضیح داده شده و در ذیل اسم دوم یا سوم به اسم اول ارجاع داده شده است.

۶. علامت‌گذاری‌ها بر اساس تلفظ عموم مردم است؛ اگرچه ممکن است در کتاب‌های لغت به گونه‌ی دیگر، علامت‌گذاری شده باشند.

۷. اصطلاح‌هایی که منفی نوشته شده برای این است که غالباً منفی استعمال می‌شوند و ممکن است مثبت نیز به کار روند.

امید است خوانندگان و صاحب‌نظران، با ارائه‌ی نظرات خود، ما را جهت

تکمیل این مجموعه یاری نمایند تا در چاپ‌های بعد، به صورت سودمندتر
تقدیم علاقه‌مندان زبان فارسی گردد.

پیشنهادهای خود را می‌توانید به آدرس:

قم، صندوق پستی ۳۷۱۸۵/۵۹۷ ارسال فرمائید.

مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی